

สมาธิ

คือการไม่เกิด

ความสมมูลคือการไม่เกิด

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย อบรมพระที่หน้าโรงหนังเรื่องไอวาทปาฏิโมกข์ ๒๕๑๓

วันที่แสดง ๑๑ มิถุนายน ๒๕๑๓

รหัส ๒๗๑๕๑๓๐๖๑๑๑๔๐

ผู้ถอดเสียง ศศิประภา ศรีจาง

ผู้ตรวจทาน สิบพร สี่โสภาณ

ISBN 978-616-7574-84-4

พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๖๒

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

ประสงค์รับหนังสือเพื่อใช้ในงานพิธีหรือเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อที่

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๓๖ ๒๙๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐ ๒๙๓๖ ๒๖๘๕

อีเมล : cds@bia.or.th

Facebook : CoDhammaSpace

www.bia.or.th

ธรรมทาน กับ มรดกหนึ่งร้อย

ที่ใครจะรู้ว่า ตอนที่มองใคร ลองแยกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองเล่ม คือ ละคร-ตลกที่ใช้พิมพ์ กับ ความรู้ หรือคุณธรรมที่ดี ที่ซ่อนอยู่ในหนังสือเล่มนั้น. มรดกหนึ่งร้อย ย่อมหมายถึง มรดกของความดี ด้วยภาคตามตัวอักษร พร้อมกับมรดกของละคร-ตลก และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน}บันเทิงในมรดกหนึ่งร้อยนั้นๆ อยู่ทุกที่ทั้งนี้.

ส่วนมรดกธรรมทาน ย่อมไม่เหมือนกัน ความรู้ นั้นให้เปล่า ที่เลื่อง, ส่วน ^{และละคร-ตลก} ละคร-ตลก หรือบันเทิง ให้รู้ ความรู้ นั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับบทพระนิพนธ์ ที่ให้แก่อุปราชพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้องไปไปถวาย อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงถึงที่วัด.

งานธรรมทาน มักตกเป็นมรดกหนึ่งร้อยไป. ขอจบพิจารณาด้วยดี ทั้งสองอย่าง, จะได้เห็นใจ กันดี! และร่วมรักกันได้.

สารบัญ

บทนำ

สมดุลคือความไม่เกิด ๙

ความสมดุล ๓ ประการ ๑๕

    ความสมดุลทางวัตถุ ๑๕

    ความสมดุลทางจิต ๑๗

    ความสมดุลทางวิญญาณ ๑๙

ความสมดุลในสิ่งต่างๆ ๒๓

    ความสมดุลอันลึกซึ้งของเลขศูนย์ ๒๓

    สมดุลทางพีสิกส์ของดอกบัว ๒๔

    สมดุลที่เป็นนิพพาน ๒๕

สู่ความสมดุล	๒๙
วิธีสังเกตสมดุล	๓๑
การสูญเสียสมดุล	๓๓
การสร้างสมดุล	๓๓
สภาวะสมดุล	๓๕
สมดุลคือความดับไปของทุกข์	๓๗
แม่น้ำคด น้ำไม่คด	๓๙
เห็นศุนย์ เห็นสูญญตา	๔๐
สิ่งใดสมดุล สิ่งนั้นน่าดู	๔๒
ความทุกข์อยู่ที่ไหน ความดับทุกข์ก็อยู่ที่นั่น	๔๓
สมดุลคือธรรมชาติแห่งนิพพาน	๔๖

ธรรมปาฏิโมกข์ของเราประจำสัปดาห์เกี่ยวกับเรื่อง
ตัวกู-ของกูตามเคย เพราะฉะนั้นต้องรู้จักบทวนเอามาทำความเข้าใจ
เข้าใจให้มันติดต่อกันไปเรื่อยๆ ผมได้บอกแล้วว่ามันไม่มีเรื่องอื่น
นอกจากเรื่องตัวกู-ของกู แต่มันมีหลายแง่หลายมุม ฉะนั้นเราพูด
กันได้ไม่รู้จักจบ แง่ใดแง่หนึ่งมุมใดมุมหนึ่งในวิธีที่จะทำให้รู้จักสิ่ง
สิ่งเดียวเท่านั้นคือสิ่งที่เรียกว่า ตัวกู-ของกู

ให้มองเห็นอย่างนี้ไว้เสมอว่าจะเข้าใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
สักสิ่งนั้นก็ต้องมองดูกันรอบๆ ด้านทุกแง่ทุกมุม แล้วมันยังไม่พอ

คือต้องมองดูซ้ำลงไปทีแ่งหรือที่มุมที่เราเคยมองแล้วนั่นแหละ
อีกที มันจะยิ่งเข้าใจลึกเข้าไปอีก ไม่ใช่เรามองกันทุกแ่งทุกมุม
แล้วมันจะพอ มันต้องมองซ้ำแ่งใดแ่งหนึ่งมุมใดมุมหนึ่งซ้ำแล้ว
ซ้ำอีกอยู่เสมอ

เพราะฉะนั้นการพูดของเราที่นี้มันมีลักษณะอย่าง
นี้ เพราะมันจึงพูดเรื่องตัวกู-ของกูได้ไม่รู้จักจบแล้วก็เรียกว่า
ธรรมปาฏิโมกข์ เรื่องที่เป็นประธานหรือประมุข ของสิ่งที่เรียก
ว่าธรรม

•
ความสมดุลคือประติภาวะของธรรมชาติอันลึกซึ้ง
•

สมดุลคือความไม่เกิด

สำหรับในวันนี้จะพูดเรื่อง ‘ความสมดุลคือความไม่เกิด’ โดยหัวข้อว่าความสมดุลคือความไม่เกิด สำหรับเรื่องความสมดุลนี้ก็เคยพูดกันมาบ้างแล้ว แต่ก็เข้าใจว่าผู้ฟังยังเข้าใจไม่ทั่วถึงอยู่นั่นเอง ฉะนั้นจึงพยายามพูดในส่วนที่เห็นว่าอาจจะยังเข้าใจไม่ได้หรือเข้าใจไม่ถึง

หัวข้อใหญ่ๆ ว่า **ไอ้ความสมดุลคือความไม่เกิดอะไรขึ้นมา ถ้ามันมีความไม่สมดุลอย่างใดอย่างหนึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วมันก็ต้องเกิดมีอะไรขึ้นมา**

ที่นี้มันอาจจะไปปนกันหรือว่ามันไปพ้องกันแล้วเข้าใจไม่ได้กับไอ้ที่เรามักจะคิดกันอยู่ว่ามันต้องพร้อม พร้อมบริบูรณ์

แล้วจึงจะเกิดอะไรขึ้นมา หรือต้องเหมาะสมครบถ้วนทุกอย่าง
แล้วจึงจะเกิดอะไรขึ้นมา แล้วคุณก็จะคิดว่านั่นคือความสมดุล
แต่ความสมดุลของผมไม่เป็นเช่นนั้น มันเป็นความสมดุลทาง
ฝ่ายวิญญาณอีกตามเคย

ไ้อ้ทางฝ่ายวัตถุ ทางฝ่ายฟิสิกส์หรือทางฝ่ายชีววิทยา
โดยเฉพาะเขาก็จะพูดว่า ‘เหมาะสมที่สุดแล้วจึงจะเกิดขึ้นและ
อยู่ได้ ต้องมีอะไรครบถ้วน ถูกต้อง เหมาะสมที่สุดมันจึงจะ
มีอะไรเกิดขึ้นมา แล้วก็มีความเหมาะสมที่สุดนะมันจึงจะอยู่
รอดไปได้ ไม่เช่นนั้นมันก็จะตายเสียแล้วสูญหายไป’ ทางฝ่าย
วัตถุก็พูดอย่างนั้นได้ แต่ถึงอย่างนั้นผมก็ยังเห็นว่าไ้อ้ความ
เหมาะสม ครบถ้วน ถูกต้องนั้นไม่ใช่ความสมดุลในที่นี้ คือ
มันมีความครบถ้วน เหมาะสม ถูกต้องของความไม่สมดุล คือ
ของเหตุปัจจัยต่างๆ ที่ผิดจากธรรมชาติไป แล้วก็มามีความ
เหมาะสมถูกต้องในทางที่จะปรุงแต่ง คือครบถ้วน เหมาะสม
ถูกต้องในทางที่จะปรุงแต่ง มันจึงปรุงแต่งให้เกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้
นี่ไม่ใช่ความสมดุล

ความสมดุลที่เราจะพูดถึงกันนั้นคือความที่มันถูก
ต้องไปตามธรรมชาติเดิมไม่กระตุกกระตักอะไรขึ้นมา ก็คือไม่

ปรุ้งแต่ง ไม่เคลื่อนไหวขึ้นมา ให้รู้จักคำว่า ‘ความสมดุล’ หรือ ‘ความไม่สมดุล’ ก็ตาม มันมีอยู่ ๒ ชนิดอย่างนี้ ถ้าว่าที่แท้มันก็มีชนิดเดียวแต่คนมันเข้าใจไปอีกชนิดหนึ่งก็ได้ ความเหมาะสมนั้นเป็นความสมดุลไป ถ้าเรื่องทางวัตถุมันก็เป็นอย่างนั้นได้ แต่ถ้าเรื่องทางที่เป็นนามธรรมลึกลงไปแล้วก็ให้เข้าใจความสมดุลเป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้นเราจะลองพูดในเรื่องความสมดุลนี้กันให้ครบถ้วน ทุกแง่ทุกมุม ทางฝ่ายธรรมะหรือทางฝ่ายที่ไม่ใช่วัตถุ จึงมีหัวข้อว่า ‘ความสมดุลคือความไม่เกิด พอไม่สมดุลเมื่อไรจะมีอะไรเกิดขึ้นเมื่อนั้น’ นี้, ให้จำไว้เป็นหลักหัวข้อก่อนว่า ความสมดุลคือความไม่เกิด ความไม่เกิดก็หมายความว่าไม่มีอะไรเกิด ปรุ้งแต่งขึ้นมาเป็นนั่นเป็นนี่ ฉะนั้นไอ้ความสมดุลก็คือปรกติ ภาวะของธรรมชาติอันลึกลง ซึ่ง ธรรมชาติที่ลึกลงที่เข้าใจได้ยาก

ไอ้ธรรมชาติที่เราเห็นๆ อยู่เป็นโลก เป็นต้นไม้ เป็นภูเขา เป็นอะไรก็ตามที่เรียกว่าธรรมชาติ นี่มันเป็นเพียงปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่ไม่สมดุล ธรรมชาติอันเร้นลับอันลึกลงที่เป็นต้นเหตุของสิ่งเหล่านี้มันมีอยู่อีกส่วนหนึ่ง แต่ถึงอย่างไรก็ตามมันจะต้องมีความสมดุล ความถูกต้อง อะไรของมันเหลือมาให้เห็นเสมอ

นี่เราเอากันทางวัตถุกี่เรียกว่าไอ้ความปกติภาวะทาง
วัตถุนี้อย่างหนึ่ง ปกติภาวะทางจิตใจนี้ก็อีกอย่างหนึ่ง ปกติภาวะ
ทางวิญญาณ ภาษาของเราที่นี้โดยเฉพาะนั้นก็อีกอย่างหนึ่ง
ฉะนั้นก็อย่าลืมเรื่องทางกาย ทางจิต ทางวิญญาณ ๓ หัวข้อนี้เสีย

ไอ้เรื่องปกติ ภาวะปกติ หรือที่ชาวบ้านจะเรียกว่าความ
สมดุลในทางธรรมชาตินั้น ทางวัตถุนั้นมันก็มีเหลือให้เห็นเป็น
ความสมดุลฝ่ายที่จะเกิดขึ้นและความสมดุลหลอกๆ ความสมดุล
ที่เป็นมายา สมดุลเหมาะสมสัดส่วนที่จะเกิดขึ้นนั้นผมเรียก
ว่า ความไม่สมดุล ถ้ามีความสมดุลเป็นความไม่เกิดขึ้น ไม่มีอะไร
เปลี่ยนแปลง คล้ายกับว่าจะเรียกว่านิพพานอยู่เรื่อยก็ได้

·
ความสมดุลมันมีเพียงอย่างเดียว
คือไม่เกิดอะไรเลย ที่เกิดขึ้นมา
โหลเวียนเปลี่ยนแปลงเรื่อยนี้ไม่ใช่ความสมดุล

·

.
ถ้าสมดุสแก่ๆ ทางฟสิคส์ ใ้โลกทางฟสิคส์นี้ก็ไมเกิดขึ้น

ถ้าสมดุสทางจิตใจ ความยุงใจต่างๆ ก็ไมเกิดขึ้น

ถ้ามีความสมดุสทางวิญญาณ ตัวกู-ของกูก็ไมเกิดขึ้น
.

ความสมดุล ๓ ประการ

ความสมดุลทางวัตถุ

นี่เราเอาความสมดุลที่ชาวบ้านพูดเห็นได้ง่ายๆ ที่มันแสดงอาการให้เห็นแล้วคุณก็สังเกตดูเอา ใ้อีวิตต่างๆ ที่มันเจริญงอกงามขึ้นมาที่เรียกว่าเหมาะสม เช่น

เราดูที่ดอกบัวบานอยู่ในน้ำ ถ้ามันมีความปกติ ภาวะปกติ หรือสมดุลตามฝ่ายที่มันเกิดจะเกิดนี้ เราจะเห็นว่ากลีบของมันได้สัดส่วนเท่ากันออกมารอบตัวในชั้นนอก ชั้นกลาง ชั้นในอะไรก็ตาม เพราะฉะนั้น**ดอกบัวมันมีลักษณะสวยงาม ถูกสัดส่วนอย่างนั้นไม่ต้องมีฝีมือลายมือของพระเป็นเจ้าของเจ้าก็ได้** มันเป็นฝีมือลายมือของ**ใ้อ้ความสมดุลทางฝ่ายฟิสิกส์** ทางฝ่ายวัตถุ

ที่นี่, ดอกกุหลาบ ดอกอื่นก็เหมือนกัน มันออกกลีบมา
ถูกต้องรอบด้าน พอลองความไม่สมดุลอะไรจะมาแทรกแซง
มันเบี้ยว มันบิด หรืออะไรมันขาดไปแหงไป หรือฝ่ายหนึ่งบาน
ฝ่ายหนึ่งไม่บานนี่เป็นเรื่องที่เห็นได้ง่ายที่สุด ก็เรื่องความสมดุล
ทางฝ่ายวัตถุทางฝ่ายฟิสิกส์ดูที่ดอกบัวหรือดอกไม้ชนิดนั้น

ที่นี่เราดูที่ต้นไม้ทั้งต้น ถ้ามีความสมดุลทางฝ่ายเกิดนี้
ฝ่ายงอกงามนี้ ความสมดุลมาयी ซึ่งออกมาจากความสมดุล
แท้จริงอันลึกซึ้งลึกลับ เราเห็นต้นไม้ต้นนั้นขึ้นตรงออกกิ่งรอบ
เท่ากันทั้งหมดๆ ด้านด้วยอำนาจความดึงดูดของโลกรอบตัว
เหมาะสมเท่ากัน หรืออะไรก็ตามแต่มันมีความสมดุล ต้นไม้นั้น
จะเป็นพุ่มเท่ากัน ออกกิ่งรอบตัวออกรากรอบตัว ไร่รักแก้ว
ก็ดิ่งลงปอนี้ แต่ถ้าเผชิญมีความไม่สมดุลอะไรเข้ามาแทรกแซง
มันจะเอนไปทางโน้นบ้าง กิ่งฝ่ายนี้ไม่ออกบ้าง กิ่งฝ่ายโน้นออก
มากเกินไปบ้าง นี่คือการไม่สมดุลได้เกิดขึ้นแล้วที่ทรงพุ่มของ
ต้นไม้ นั่นนะ

ที่นี่คน สัตว์หรือคนก็ตามถ้าความสมดุลที่มันมีอยู่ตาม
เดิมมันก็มีร่างกายที่ได้สัดส่วนไม่ผิดปกติตามที่มันจะต้องเป็น
พอความไม่สมดุลอะไรเกิดขึ้นร่างกายมันก็ผิดปกติ เว้าแหง

เอียง สั้นยาวไปตามเรื่อง

นี่เรารู้จักไอ้ความสมดุลทางฝ่ายวัตถุ ทางฝ่าย
พิลึกส์ล้วนๆ นั่นเป็นความสมดุลที่แสดงปรากฏการณ์ หรือ
ปรากฏการณ์แห่งความสมดุลของฝ่ายที่มันเกิดมาจากความ
ไม่สมดุลส่วนที่มันลึกซึ้งที่สุด อย่าลืมนะว่าถ้าสมดุลแล้วไม่มีอะไร
เกิด ถ้ามีอะไรเกิดเพราะไม่สมดุล ทีนี้เกิดมาแล้วต้องอาศัย
ความสมดุลถึงจะมีรูปร่างทรงตรงปกติเพราะมันเป็นมายา
หรือว่าอิทธิพลอันหนึ่งที่มาจากความสมดุลอยู่เรื่อย แต่มัน
ต้องการจะเกิด ต้องการจะเดินไป คือว่าจะไม่ยอมหยุด มัน
ดันทุรังไป ก็ไปตามกฎของความสมดุล

นี่ ดอกไม้ดอกหนึ่งก็ดี มีความสมดุลก็จะเป็นดอกไม้ที่
น่าดู ไม่ต้องพระเจ้าवादหรือปั้น อำนาจของความสมดุลของมัน
ดูทรง ทรงตรงของต้นไม้ต้นหนึ่ง ดูทรงตรงของสัตว์ของคน
มาตามไอ้ลักษณะอย่างนี้ พอผิดที่มันต้องการแล้วมันก็บูดเบี้ยว
ไป ผิดปรกติไป นี่เป็นข้อแรกที่จะต้องสังเกตให้เห็น

ความสมดุลทางจิต

ทีนี้ข้อที่สองไอ้ความสมดุลของจิตใจ ถ้ามันมีความ

สมดุลงมันจะไม่เกิดความคิดอะไร ถ้ามันเกิดความคิดอะไร
ขึ้นมาก็ให้รู้เถิดว่ามันมีความไม่สมดุลงอะไรเข้าไปแทรกแซง
เอาตั้งแต่่าง่ายๆ ที่ว่าใจคอเราปกติไม่มี nervous อะไรที่จะต้อง
ยุ่งยั้งใจ ก็คือสมดุลงของจิตใจตามธรรมชาติ พอมันมีอะไรมา
ทำให้ยุ่งยั้งมันก็สูญเสียความสมดุลง ทีนี้โดยมากก็เข้ามาทางตา
ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย เข้าไปปรุง ทำลายสภาพเดิม
ฉะนั้นแม้จิตที่ได้กล่าวในบาลีว่า **ปภัสสรमितํ ภิกขเว จิตตํ** ก็คือ
จิตชนิดที่ยังสมดุลงอยู่ตามธรรมชาติยังไม่มีอะไรจะกวนแต่ยัง
เป็นจิตชนิดที่อะไรยังกวนได้อยู่ จะกวนเมื่อไรก็ได้ แต่เมื่อยัง
ไม่มีอะไรกวนมันก็มี ความสมดุลง เป็นประภัสสรอยู่ตามธรรมชาติ
เราก็สบายดี เรายังสบายดีอยู่ก็เรียกว่ายังไม่เกิดตัวกู จิตชนิด
นั้นยังไม่ได้เกิดตัวกู แม้ตามภาษาที่ละเอียดออกไปก็จะเรียกว่า
ภวังคจิต มีการเกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป, เกิดขึ้น - ตั้งอยู่ - ดับไป
ล้วนๆ ปราศจากอารมณ์ ปราศจากหน้าที่การงานนี้ อย่างอื่นก็
เรียกว่ายังมีความเหมาะสมหรือสมดุลงอยู่ตามธรรมชาติ ไม่เกิด
ตัวกู ไม่เกิดเป็นบวกไม่เกิดเป็นลบ ไม่เกิดเป็นอะไรขึ้นมาก็ยัง
สบายดีอยู่ นี่ความสมดุลงทางจิต

ความสมดุลทางวิญญาณ

ที่อันที่สามที่เรียกว่าความสมดุลทางวิญญาณนี้ จะเข้าใจไม่ได้สำหรับคนที่ไม่เคยฟังมาก่อน หมายถึงทางสติปัญญาทางความคิด ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ไฉ่ทางจิตนี้หมายถึงจิตล้วนๆ มีพฤติหรือไม่มีพฤติขึ้นมาเรียกจิตล้วนๆ ไฉ่ทางสติปัญญาทางความคิดความนึกคุณสมบัติของจิตนั้นมันอีกชั้นหนึ่งต่างหาก อันนี้ถ้าสมดุลจะอยู่ในสภาพสุญญตาคือว่างอยู่เสมอ พอไม่สมดุลเมื่อไร ตัวกู-ของกูเกิด นี่เรียกว่าทางฝ่ายวิญญาณ ถ้ามีความสมดุลมันเป็นศูนย์อยู่เสมอ

นี้ทางฝ่ายกาย - ทางฝ่าย physical ถ้าสมดุลมันก็ปกติ ไม่มี distortion ไม่มี ความผิดปกติอะไรที่เขาเรียกกัน

อันที่สองทางฝ่ายจิต - ทางฝ่าย mental จิตเป็นปกติ ไม่ร้อน ไม่อะไร

ทางฝ่ายที่สาม อันที่สาม พวักวิญญาณ - พวัก spiritual นี้ถ้ามันสมดุลมันเป็นสุญ เป็นสุญญตาอยู่เสมอ ความคิดนี้จะไม่เอียงไปทางบวกหรือทางลบ ไม่เป็นตัวกู ไม่เป็นของกูด้วยเหมือนกัน

ฉะนั้น เราจะเห็นได้ว่าไอ้ที่สมดุละๆ นี่มีหลายชั้น ทางฝ่ายวัตถุก็มี ฝ่ายจิตก็มี ฝ่ายวิญญาณนี่ก็มี จิตกับวิญญาณในที่นี้ไม่เหมือนกัน เรามีคำอธิบายความหมายเป็นพิเศษสำหรับพวกกันที่นี้

ทบทวนอีกทีหนึ่งว่าทางฝ่ายวัตถุ ดอกไม้ ดูทรุดทรองของต้นไม้ ดูทรุดทรองของสัตว์ ของคน ถ้ามีความสมดุละเป็นไปตามปกติไม่บูดเปี้ยว

ที่นี้ทางจิต จิตใจนี้ถ้ามีความสมดุละก็ใจคอยปกติตามธรรมชาติ ตามธรรมชาติแท้ๆ ไม่ต้องทำอะไร สบายอยู่ตามธรรมชาติ

ที่นี้ทางวิญญาณ ถ้ามีความสมดุละก็ย่อมเป็นสุญญตาปราศจากความหมายแห่งตัวกูแห่งของกู

ที่นี้ผมเรียกเป็นความสมดุละและก็แบ่งเป็น ๓ อย่างแล้วหัวข้อที่พูดว่าถ้ามีความสมดุละแล้วจะไม่เกิดอะไรขึ้นมา นี้คุณจะได้เห็นได้โดยผมไม่ต้องบอกว่ามันหมายถึงไอ้ความสมดุละทางฝ่ายวิญญาณคือสุญญตานั่นเอง ถ้าความสมดุละทางฝ่ายวิญญาณมีอยู่ สติปัญญา ความคิด ความนึก ความรู้สึก ความเข้าใจอะไรก็ตามจะไม่ไปในทางมีตัวตนมีของฉัน นี่ภาวะนี้เป็น

สูญหรือเป็นสูญญตา

แล้วขอร้องให้เข้าใจคำว่า ‘สูญ’ กันให้มากๆ สูญไม่ใช่
สูญหาย ไม่ใช่เสียเปล่า สูญนี้คือบอกไม่ถูก จะเรียกว่าว่างก็ได้
จะเรียกว่าปรกติก็ได้ จะเรียกว่าไม่มีอะไรก็ได้

•
ศูนย์คือความสมดุลอันลึกซึ้ง
•

ความสมดุลในสิ่งต่างๆ

ความสมดุลอันลึกซึ้งของเลขศูนย์

คิดถึงตัวเลขกันบ้างก็ได้ เลข ๑ เลข ๒ เลข ๓ เลข ๔
จนถึงเลข ๙ แล้วก็มี ๐

ไ้อัภาษาเต็กรๆ โง่ๆ มันก็ต้อรงว่า ๐ นึ่ไม่มีค่า ๐ ไม่มีค่า ค่า
คือ ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ แล้ว ๐ ก็คือไม่มีค่า แล้วที่จึจะ
นับว่า ๐, ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ ศูนย์ไม่มีค่านี้เป็นภาษา
วัตถุ ภาษาเอาวัตถุเป็นหลักแห่งการค่านวณยังงั้มากร

ถ้าเอาไ้อัหลักเกณธ์ทางฝ่ายวิญญูณ ทางฝ่าย spiritual
เป็นหลักแล้ว ศูนย์กลับมามีค่ากว่าอะไรทั้งหมด ขนาดของมัน
ก็มากกว่าใครๆ น้ำหนักของมันก็มากกว่าใครๆ ความหมายของ
มันก็กว้างใหญ่กว่าอะไรๆ ทั้งหมดเลย ไ้อัคำว่าสุญ

ฉะนั้นคำว่า ‘สูญ’ นี้มันไม่ใช่ ‘เลขศูนย์’ แต่ถ้าจะให้ เป็นเลขศูนย์ก็ต้องให้ความหมายแก่เลขศูนย์นั้นเป็นอย่างอื่น คือ มากกว่า ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ คุณไปคิดปริศนานี้ดูบ้าง เป็นอย่างไร ว่าไอ้ ๐ นั้นละมากกว่า ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙ หรือว่า ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔ อะไรไปเรื่อยจนถึงล้าน ถึงแสน ถึงอสงไขยอะไรก็ตาม

ศูนย์มีค่ามากกว่าใครๆ ผมว่าอย่างนี้ ถ้ามองไม่เห็นก็เป็นเด็กๆ ไปตามเดิม ที่เรียนเลขมา ‘ศูนย์ไม่มีค่า’ แต่ถ้าเรียนธรรมะ เป็นนักธรรมะ รู้ธรรมะแล้ว ‘สูญนี้มีค่ามากกว่าทั้งหมด’ ทุกทั้งหมดรวมกัน แล้วศูนย์นี่คือความสมดุลงันซึ่งอันมอง เห็นได้ยากแต่เขาก็พูดว่ามันไม่มีอะไร แล้วผมก็บอกว่าไอ้ไม่มีอะไรนั่นละคือความสมดุลงันที่สุดละ แล้วก็ไม่ได้เกิดอะไรขึ้นมาแล้ว จนกว่าจะสูญเสียความสมดุล

สมดุลทางฟิสิกส์ของดอกบัว

สูญเสียความสมดุลทางวิญญานก็เกิดเป็นตัวกู-ของกู ขึ้นมา, สูญเสียความสมดุลทางจิตทาง mentality ก็เกิด nervous อะไรนะ จะเกิดจิตยุ่งยิ่งขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้า

สูญเสียความสมดุลทางฟิสิกส์มันก็มีการบูดเปื่อยของไอ้มิติต่างๆ
ขึ้นมา ไม่งดงามเหมือนดอกบัวดอกที่มันสมบูรณ์สมดุล

ฉะนั้นผมนั่งดูดอกบัวแล้วก็รู้สึกไอ้ความสมดุลอันนี้ แล้วก็
ก็รู้สึกว่าแหมเขาฉลาดมาก เขาเอาดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ของ
การตรัสรู้ของการเกิดขึ้นของพระพุทธเจ้า ไอ้คนนี่มันฉลาดมาก
คนที่แรกก็พันปีมาแล้วก็ไม่รู้

ความสมดุลในทางที่จะให้เกิดนั้นอย่างหนึ่ง ความสมดุล
ในทางที่จะไม่ให้เกิดอะไรขึ้นมาเลยนั้นอีกอย่างหนึ่ง

สมดุลที่เป็นนิพพาน

ที่นี้ความสมดุลที่เป็นนิพพานนั้นมันอยู่ในพวกที่จะไม่มี
อะไรเกิดขึ้นมาเลย พอมีอะไรในลักษณะที่ไม่สมดุลทางฝ่าย
ธรรมะอันลึกลับซึ่งนี้แล้วมันก็มีการเกิดขึ้น มันก็มีการตั้งอยู่ แล้วก็
มีการแตกดับ คือมีเกิดแล้วมีตาย ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์ทุกคน

มนุษย์เรามีปัญหาเรื่องเกิด-เรื่องตาย คุณไปดูก็แล้ว
กัน ฉะนั้นปัญหาเรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติ อะไรมันก็ขึ้น
อยู่กับเรื่องเกิด-เรื่องตาย มันเป็นความโง่หลายๆ ชั้น หลากๆ

ซัซหลายๆ ซ้อน มันจึงมองดูไปเป็นอย่างอื่นว่าไม่เกี่ยวกับเรื่อง
เกิด-เรื่องตาย ถ้ามีปัญญาสมบูรณ์เมื่อไรจะเห็นว่าทุกอย่างมัน
มารวมอยู่ที่ตัวกู-ของกู เดี่ยวเกิด-เดี่ยวตาย เดี่ยวเกิด-เดี่ยวตาย
ถ้าไม่มีตัวกูก็ไม่มีอะไรเป็นฐานเป็นที่ตั้งของไอ้ความรู้สึกยินดี
ยินร้าย สุขทุกข์อะไรนี้มันเกิดขึ้นมาก็เกิดสำหรับเป็นทุกข์ คือ
ผิดปรกติผิดธรรมชาติ ไม่สมดุลงั้นนั้นมันก็ต้องเป็นทุกข์ไป พอ
มันดับไปสู่สภาพเดิมของมัน มันก็สบายไม่มีทุกข์

ในการพูดครั้งแรกคุณคงเข้าใจไม่ได้ทั้งหมด ถ้าเข้าใจ
ได้สักครึ่งพอเป็นเลาๆ ก็ยังดี ว่าความสมดุลงั้นที่แท้จริงนั้นเป็น
อย่างไร แล้วความสมดุลงั้นที่หลอกลวงเป็นความสมดุลงั้นมายา
ทำให้ไหลเวียนเปลี่ยนแปลงไปนั้นเป็นอย่างไร ถ้าจะใช้คำพูด
ให้ถูกต้องควรจะใช้คำว่า ‘เหมาะสม’ มันมีความเหมาะสมมัน
จึงเกิดขึ้น เปลี่ยนแปลง เป็นไปเป็นสายเป็นวัฏฏสงสารไปเลย
นั้นเป็นความเหมาะสม ไม่ใช่ความสมดุลงั้น ถ้าพูดว่าความสมดุลงั้น
ต้องเป็นสมดุลงั้นสมมติ-สมดุลงั้นมายา สมดุลงั้นสำหรับจะเกิดขึ้นแล้ว
เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย สมดุลงั้นที่แท้จริงที่ไม่ใช่มายา คือสมดุลงั้นที่
จะไม่ทำให้เกิดอะไรขึ้นมา ฉะนั้นจึงถือว่าเป็นสภาพเดิมแท้
สภาพเดิมสูงสุด สภาพพื้นฐานของสิ่งทั้งปวง นั่นละมันรวมอยู่

บนสิ่งนี้ ถ้าจะมีอะไรเกิดออกมาก็เกิดออกมาจากสิ่งนี้คือความ
ไม่สมคูลนั่นเอง

ถ้ามันยังคงสมคูลอยู่ตามเดิม-ไม่มีอะไรเกิดขึ้นมา ทาง
ฝ่ายวัตถุก็ไม่เกิด ทางฝ่ายจิตก็ไม่เกิด ทางฝ่ายวิญญาณก็ไม่เกิด
จะไม่มีอะไรขึ้นมา เดี่ยวนี้มันสูญเสียสภาพความสมคูลมันจึงเกิด
โลกนี้ขึ้นมา ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ สากลจักรวาลขึ้นมาทางฝ่าย
วัตถุ แล้วมันไม่มีความสมคูลในทางจิต มันก็เกิดชีวิตจิตใจเป็น
เรื่องเป็นราวสำหรับทุกๆ สำหรับร้อนขึ้นมา

ถ้ามันยังไม่มีความรู้เรื่องนี้ถูกต้องมันก็ไม่มีความรู้ชนิด
ที่จะทำให้มันหยุดหรือว่างหรือสงบได้ มันก็มีเรื่องตัวกู-ของกู
อันลึกซึ้งอันลึกลับซับซ้อนอยู่ ก็มีปัญหาสำหรับมนุษย์ที่จะมี
ความทุกข์อย่างละเอียดจนจำเป็นที่จะต้องมีการพุทธเจ้าเกิดขึ้น
มารู้เรื่องนี้แล้วสอนเรื่องนี้ สอนเรื่องให้สามารถกลับไปสู่สภาพ
เดิมคือความสมคูลจนไม่มีอะไรเกิดขึ้นมาแล้ว

นิพพานในความหมายนี้จึงแปลว่าเป็นแดนที่ดับสนิท
แห่งสังขารทั้งปวง นิพพานในความหมายอย่างนี้ก็เป็นแดนเป็น
เขตแดนเลย แต่มันเป็นเขตแดนทางวิญญาณ ไม่ใช่ทางวัตถุ เป็น
แดนที่ดับแห่งสังขารทั้งปวงคือนิพพานในความหมายที่สมคูลใน
ทางฝ่ายวิญญาณอันลึกซึ้ง

·

ไอ้ความว่างแท้ๆ ไอ้ความสมดุลแท้ๆ นั้น
มันลึกลงเรามองไม่เห็น เราเห็นแต่ปฏิกิริยา
ที่มีสิ่งอื่นเข้าไปกระทบแล้วมันกระเด็นกลับออกมา

·

สู่ความสมดุล

เอ้า, ทีนี้ในคนคนหนึ่ง มาดูกันต่อไปว่าในคนคนหนึ่ง คือเรานี้ประกอบอยู่ด้วยสิ่ง ๓ สิ่งนี้ ทางฝ่ายร่างกายนี้เป็น physical faculty ไปอันหนึ่งเลย ทีนี้ทางฝ่ายจิตเป็น mental faculty ไปอันหนึ่งเลย ทีนี้ทางฝ่ายวิญญาณมี spiritual faculty ไปอันหนึ่งเลย คนเรามี ๓ ชั้นเห็นไหม

พอเกิดความไม่สมดุลขึ้นที่ชั้นใดชั้นหนึ่งมันมีอะไรเกิดขึ้นแล้ว ไม่สมดุลทางร่างกายก็เป็นร่างกายที่วิปริตผิดปกติ ไม่สมดุลทาง mental ก็เป็นจิตที่ผิดปกติต้องไปปากคลองสาน* ทีนี้ถ้าไม่สมดุลทางฝ่าย spiritual นี้ก็นอนไม่หลับละ ไม่ต้องไปหาปากคลองสานแต่ก็นอนไม่หลับ ต้องมีความถูกต้องสมดุลจน

* สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา <http://www.somdet.go.th/public/index.php>

ไม่เกิดอะไรขึ้น ไม่เกิดความผิดปกติขึ้น

ถ้าสมัครใช้คำว่า ‘สมดุล’ ต้องหมายความว่าถูกต้องครบถ้วน ไม่ผิดปกติ ที่มันต้องการจะใช้ความเหมาะสมก็พอจะเข้าใจได้ ค่อยยังชั่ว เพราะความสมดุลมันมีเพียงอย่างเดียวคือ ไม่เกิดอะไรเลย ที่เกิดขึ้นมาไหลเวียนเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้ไม่ใช่ความสมดุล แต่ชาวบ้านเขาจะต้องพูดว่าความสมดุล สมดุลสำหรับเกิดขึ้นแล้วไหลเวียนเปลี่ยนแปลงไปนั้นนะก็คือโง่ การศึกษาของโลกในปัจจุบันนี้เอาไอ้ความอย่างนี้มาเป็นสมดุล เรียกมันเป็นความสมดุล ไอ้เราก็หลงกันตาย ฉะนั้นจำไว้เป็นหลักว่า ถ้ามันมีอะไรเกิดขึ้นแล้วมันก็ต้องไม่สมดุล มันเกิดเป็น positive-negative ขึ้นมา ผสมปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงไปไม่หยุด ไม่ว่าง ไม่สงบ นี่ความสมดุลต้องไม่มีอาการ ๒ อย่างนี้ ไม่มีบวกไม่มีลบนี้แล้วมันว่าง มันหยุด มันสงบ จนกว่าจะปล่อยให้มันมีโอกาสที่จะเกิดเอียงไปทางบวกทางลบ เอียงไปทางลบเท่าไร ทางบวกก็มีขึ้นเท่านั้น มันหลีกเลี่ยงไม่ได้

ไปนั่งหลับตาสำรวจจิตใจ นั่งหลับตามองให้ลึกลงไปๆ จนถึงมองเห็นความสมดุลอันแท้จริงที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งการเกิดขึ้นของสิ่งใด แต่แล้วก็จะมีความเกิดขึ้นว่าถ้าสิ่งนั้นมันเป็น

ความสมดุล ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเกิดขึ้น แล้วทำไมสิ่งต่างๆ
จึงเกิดขึ้นมา นี่ก็ต้องยกให้ของข้างนอกคืออารมณ์ที่จะเข้าไป
กระทบ มันเป็นปฏิกิริยาเกิดขึ้นเพราะมีสิ่งอื่นเข้าไปกระทบ

วิธีสังเกตสมดุล

ไอ้ความว่างแท้ๆ ไอ้ความสมดุลแท้ๆ นั้นมันลึกจน
เรามองไม่เห็น เราเห็นแต่ปฏิกิริยาที่มีสิ่งอื่นเข้าไปกระทบแล้ว
มันกระเด็นกลับออกมา มันก็จะเป็นไอ้เรื่องวิทยาศาสตร์ ทาง
ฝ่ายวิญญาณ-ทางฝ่าย spiritual มากเกินไปพูดกันไม่จบ แล้ว
หาของเปรียบเทียบยาก

เรื่องความว่างสูงสุดคือนิพพานนี้หาอุปมาเปรียบเทียบ
ยากที่สุด อย่าว่าแต่จะพูดตรงๆ ลงไปเลย ลักษณะของมันพูด
ไม่ได้ ทีนี้หาอุปมาเปรียบเทียบก็ยิ่งยากที่สุดเพราะมันมอง
ไม่เห็นในสิ่งนั้น มันมองเห็นแต่ปฏิกิริยาที่เกิดมาจากสิ่งนั้น
เท่านั้น มีอะไรไปทำให้มันวุ่น มันไม่ใช่วุ่นที่ความว่าง มันวุ่นที่สิ่ง
ที่เข้าไปทำให้เกิดขึ้นปรุงเป็นของใหม่ขึ้นมา เป็นสังขารธรรม
ขึ้นมา

ไอ้นิพพานหรือธรรมชาติว่างเดิมแท้้นั้นเป็นอสังขาร

หรือวิสังขาร เป็นอสังขตะ เป็นอสังขาร เป็นวิสังขาร มันเปลี่ยนไม่ได้ มันอะไรไม่ได้ มันมองไม่เห็น ทีนี้พออะไรไปกระทบมันเข้า มันก็ปรุงปฏิภริยาเป็นฝ่ายสังขาร (สังขตะ) อะไรที่มันมีการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงได้ขึ้นมาแล้วก็เห็นสิ่งนี้ รู้จักแต่สิ่งนี้จนกว่าจะตรัสรู้ ตรัสรู้อย่างพระอรหันต์หรืออย่างพระพุทธเจ้าจึงจะมองเห็นสภาพฝ่ายที่เป็นอสังขตะ เป็นวิสังขาร ที่ไม่เปลี่ยนแปลง

เดี๋ยวนี้ก็พยายามที่จะมองด้วยการเปรียบเทียบ คือเมื่อใดจิตไม่มีการปรุงแต่ง ไม่มีอะไรบงกชให้มีการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลง พยายามดูจิตชนิดนั้นไปตามลำดับ เข้าไปตามลำดับ ลึกลงไปตามลำดับ เมื่อจิตมันว่างจากความโลภ ความโกรธ ความหลงในบางคราวนะ ก็พยายามสังเกตดูให้ดี ๆ ว่ามันต่างจากจิตที่กำลังมีความโลภ ความโกรธ ความหลง อย่างไร นี่เป็นต้นเงื่อนที่จะเข้าใจสิ่งที่ไม่มีการปรุงแต่งเปลี่ยนแปลงหรือสภาพที่สมดุลงที่สุด เราเอาสมดุลงทางจิตกันก่อนถ้าสมดุลงทางวิญญาณยังไม่ได้

สมดุลงทางจิต มันก็จิตเป็นประภัสสรอยู่ตามธรรมชาตินี้เองก็ดูว่ามันไม่มีอะไรปรุงแต่งมันก็ไม่เปลี่ยนแปลงไปในทางบวกทางลบ เป็นจิตล้วนๆ เป็น... จะเรียกว่าจิตเดิมหรือว่าจิตแท้

หรือว่าจิตสงบตามธรรมชาตินั้นก็ได้นี่เป็นต้นเงื่อนที่จะรู้จักไอ้
สภาวะที่ลึกลงไปกว่านั้นที่มีอยู่อย่างไม่ต้องมีการเกิดแล้วก็ไม่มี
การตายด้วย ความสมดุลงเดิมแท้คือความว่างนั้น ไม่มีเกิด-ไม่มี
การตั้งอยู่-ไม่มีดับไป ถ้ามองเห็นอันนี้ก็คือมองเห็นธรรมะที่
เป็นไม่เกิด-ไม่ตาย ไม่ดับ ถ้าจิตมันนุ่มไปเพื่อสิ่งนั้นมันก็เป็นจิต
ที่นุ่มไป เพื่อไม่เกิด-ไม่ตาย เพื่อความไม่เกิด-ไม่ตาย

การสูญเสียสมดุลง

เดี๋ยวนี้มาหลงอยู่เรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติ เรื่อง
กิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติ ตั้งแต่เกิดมาเป็นเด็กเป็นหนุ่มเป็น
สาวจนแก่จนเฒ่าจนจะเข้าโลงมันก็ยังเรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่อง
เกียรติ คือไปเห็นแต่ควันที่กลุ่มไปเรื่อย เห็นควันที่กลุ่มอยู่เรื่อย
มันไม่เห็นอะไรมากกว่านั้น ไม่เห็นรากเหง้าดั้งเดิมอะไรมากไป
กว่านั้น ฉะนั้นต้องพรากจิตออกมาเสียจากเรื่องกิน-เรื่องกาม-
เรื่องเกียรติ เรื่องอะไรที่เป็นควันกลุ่มเป็นไอ้ปรุงแต่งมาयานี้

การสร้างสมดุลง

ในบางครั้งมันก็ช่วยได้มาก ธรรมชาตินี้มันช่วยได้

มาก เราไปนั่งในท่ามกลางธรรมชาติที่มีความสมดุลทางฝ่าย
ธรรมชาติ เหนือวัตถุ นี่คือการสงบสงัด ในป่าในภูเขามันก็
ยังช่วยให้เกิดจิตชนิดหนึ่งซึ่งกำลังสมดุล คือเป็นจิตประภัสสร
ชนิดหนึ่ง สมดุล เข้าใจสิ่งเหล่านี้ได้ง่ายว่าความไม่เปลี่ยนแปลง
ไม่ปรุงแต่ง มันเป็นอย่างไร การขยันทสพคกับธรรมชาติ
อันสงบสงัดนี้มันมีประโยชน์อย่างไร

ฉะนั้นเราพยายามจัดสวนโมกข์ให้มันมีลักษณะเป็น
อุปกรณ์ส่งเสริมจิตที่หยุดที่สงบแม้ชั่วคราวันนี้ให้มันมีขึ้นมา
พอเข้ามาเดินอยู่ในสถานที่อย่างนี้ใจคอก็เปลี่ยนไปจากเดิม
เรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติไม่ครอบงำหรือไม่ค่อยจะครอบงำ
ก็มีความว่างในทางฝ่าย mentality ชั้นจิตนี้ขึ้นมาบ้าง พอ
เป็นต้นทุนสำหรับศึกษาพิจารณาให้รู้จักความว่างเดิมแท้ ความ
ว่างพื้นฐานในทางฝ่ายวิญญาณ

ถ้าเรายังหลงเรื่องมีเรื่องความเกิด-เรื่องความตาย มี
ปัญหาเรื่องความเกิด-ความตายอยู่ เราก็ไม่เห็นธรรมะข้อนี้ ถ้า
ธรรมะข้อนี้จะเห็นว่าไม่มีเกิด-ไม่มีตาย จะเห็นว่าไม่มีคนสำหรับ
จะเกิด-จะตาย แต่ถ้าเรายังรู้สึกที่เราต้องเกิด-เราต้องตายอยู่ก็
คือเรายังไม่เห็นธรรมะอันนี้ เป็นคนที่ถูกสอนให้ทิ้งให้หลง เป็น

ไปตามเรื่องของคนโง่ มีตัวกูมีของกู มีเกิดมีตายไปตามสมมติ

ถ้าได้รับการสั่งสอนตามแบบของพระพุทธเจ้าเรื่อง อนัตตา เรื่องสุญญตา มันก็มองเห็น เลยไปถึงไม่มีตัวกูไม่มีของ กู ซึ่งเป็นความไม่เกิดไม่ตาย เป็นสิ่งที่เป็นไม่เกิดไม่ตาย เป็น อมตะ ไม่เกิดไม่ตายนี้

สภาวะสมดุล

ที่นี้ไม่เกิดไม่ตายนี้ไม่มีคำไหนดีที่จะพูดว่ามัน ‘ว่าง’ ไม่มีคำพูดที่ดีกว่าคำว่า ‘ว่าง’, ว่าง ไม่มีตัวตน, ไม่มีตัวกูนั้นจึง ไม่เกิดไม่ตาย ถ้าเห็นความว่างก็คือเห็นความไม่เกิดไม่ตาย ที่นี้ จะเรียกว่าอะไร มันก็เรียกไม่ได้ เรียกว่าเกิดก็ไม่ได้ เรียกว่าตาย ก็ไม่ได้ ถ้ามันว่างมันไม่มีอะไรปรุงให้เกิด เมื่อไม่ได้มีอะไรเกิดขึ้น มามันก็ไม่มีอะไรตาย มันยกเลิกไปทั้งเกิดและทั้งตายหมดไปเลย มันเหลือแต่ความว่าง ตัวกูไม่มี ตัวกูดับหายไปทันที เรียกว่าตัว กูตายไปทันที เหลืออยู่แต่ธรรมชาติที่ไม่ตายอีกต่อไป ไม่ใช่ตัว กู แต่ใครบางลัทธิเขาจะเรียกนี้ว่าตัวกู เรียกว่าอาตมัน ว่าตัว ตนขึ้นมาอีกก็ตามใจเขาสี พุทธศาสนาไม่เรียก ไม่เรียกสิ่งนี้ว่า อาตมันหรือตัวตน แต่ว่ามีลัทธิศาสนาอื่นเขาเรียก ตามใจเขาสี

ฉะนั้นเราไม่เรียกนิพพานว่าเป็นตัวตน นิพพานก็เป็น
นิพพาน มีความหมายหลายชนิด นิพพานนี้แปลว่าเย็น ถ้ามี
ความหมายไปในทางเหตุ เป็นเหตุ ก็เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความ
เย็น เป็นแดนเป็นที่ดับแห่งสังขารทั้งปวง นี่เป็นเหตุทำให้เกิด
ความเย็น ถ้าเล็งไปในทางเป็นผล เป็นความสุข เป็นความสงบ
เย็น ไม่มีความทุกข์ นิพพานก็เป็นที่ตั้งดับสนิทแห่งความทุกข์
ทั้งปวงไปเลย ถ้าเป็นเหตุก็เป็นที่ตั้งดับแห่งกิเลส ถ้าเป็นผลก็เป็น
ที่ตั้งดับแห่งความทุกข์ มันก็เป็นผลเป็นความสุข

สมดุลคือความดับไปของทุกข์

เรื่องสมมติทั้งนั้นเรื่องทำให้โง่ทั้งนั้นที่จะไปมัวเกลียดความทุกข์เอาความสุขอะไรอยู่นี้มันเป็นเรื่องปรุงแต่งชนิดละเอียดชนิดที่รู้ไม่ถึงอีกละ ถ้ามันเป็นเรื่องรู้ถึงมันก็ไม่มีวันเกิด ไม่มีความตาย ไม่มีความสุข ไม่มีความทุกข์ ไม่มีอะไรหมดเหลือแต่ความว่าง

เพราะนั้นจิตใจที่มันเฉียบแหลมมันตรัสรู้ มันก็คือรู้เรื่องความว่าง รู้เรื่องความไม่มีตัวตน และว่างที่สุดก็คือนิพพาน ว่างจากกิเลส ว่างจากความทุกข์ ว่างจากตัวตน ว่างจากความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง ว่างจากเหตุปัจจัยอะไรหมด ว่างที่สุดก็คือนิพพานนั่นละ

เพราะฉะนั้นเห็นนิพพานก็คือเห็นว่าง แต่เดี๋ยวนี้มันไม่เห็นและไม่เข้าใจ มันก็คิดหรือหลงไปว่าเป็นความสุข เป็นเมืองที่มีความสุข เป็นภพที่มีความสุขอะไรไปเสีย มันก็ถูกหลอกให้หลงอยู่ที่นี่ เรียกว่าเฝ้าความสุขเฝ้าความทุกข์ เฝ้าความเกิดความตายอยู่ที่นี่ นี่หน้าที่ของพุทธบริษัทชั้นสูงสุดอย่างนี้ หน้าที่ของพุทธบริษัทคือเกิดมาเพื่อรู้อะไร

ที่นี้คนพาล คนโง่ คนเขลา คนอันธพาล เกิดมาเพื่อกิน-เพื่อกาม-เพื่อเกียรติ แต่พุทธบริษัทเกิดมาเพื่อรู้อะไรเพื่อเข้าถึงสิ่งนี้คือ ‘ความว่าง’ นี้ไม่ใช่เกิดมาเพื่อกิน-เพื่อกาม-เพื่อเกียรติ ที่นี้พอไปหลงเรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติเสียมันก็ปิดบังสิ่งนี้ มันก็เลยไม่เข้าถึงสิ่งนี้ ไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจถึงสิ่งนี้ พุดกันจนตายก็ไม่รู้เรื่อง ก็คือไม่เป็นพุทธบริษัทที่แท้จริง เป็นแต่ปากว่าเพราะฉะนั้นต้องมองให้เห็นความจริงหรือพระธรรมอันสูงสุดที่ว่า **ความสมดุที่สุดคือความว่าง** หรือความไม่เกิดของสิ่งทั้งปวง เพราะนั่นไอ้**สิ่ง**ที่**สมดุที่สุด**ก็**ไม่ใช่**อะไร**อื่น**คือ**นิพพาน** **นั่นเอง** ไม่มีคำเรียกนิพพานว่าเป็นอะไร เป็นภาวะหรือว่าเป็นวัตถุหรือว่าเป็นอะไรไม่มีคำเรียก เราเรียกວ່ານิพพานก็แล้วกัน คือธรรมเป็นที่ดับแห่งสังขารทั้งปวง

ถ้ามีเกิดก็เพราะมีอะไรไปกระทบแล้วเป็นปฏิกิริยา ออกมาอย่างนั้นอย่างนี้ กระทบความว่างเช่นว่าลมไปกระทบน้ำ ก็มีแสดงเป็นคลื่นออกมา ใจ้ความเป็นน้ำนั้นไม่ได้สูญเสีย ความเป็นน้ำ แต่ว่ามันแสดงความเป็นคลื่นออกมา

แม่น้ำคด น้ำไม่คด

รูปภาพที่มีอยู่ในฝาผนังนั้นรูปหนึ่ง เรื่องแม่น้ำคด-น้ำไม่คดนั้นก็พอจะช่วยอธิบายข้อนี้ได้ ใจ้ที่มันคดไปนั้นคือความเปลี่ยนแปลง คือแม่น้ำ คือสิ่งที่เราสมมติเรียกกันว่าแม่น้ำ ส่วนน้ำแท้ๆ นั้นเป็นน้ำอยู่เรื่อยไป มันจะเป็นน้ำอยู่เรื่อยไป รูปร่างมันจะเป็นอย่างไรไม่แน่แต่มันมีความเป็นน้ำอยู่เรื่อยไป ก็จึงเรียกว่าน้ำไม่ได้เปลี่ยน แต่แม่น้ำนี้เปลี่ยนเรื่อย

ความว่างไม่ได้เปลี่ยนแต่ปฏิกิริยาอะไรที่มันมีอะไรไป กระทบความว่างนั้นคือปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไม่มีที่สิ้นสุด นี่ก็คือรูปธรรม-นามธรรมที่เกิดขึ้น จนเป็นสิ่งที่สมมติเรียกได้ว่าเป็นต้นไม้ เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเทวดา เป็นบ้าง บอๆ อะไรไปไม่มีที่สิ้นสุด มันก็เป็นเพียงปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นแล้วมันเป็นส่วนน้อยคือเกิดขึ้นทางคนเท่านั้น ที่มันไม่เกี่ยวกับคนมันก็เกิดไม่ได้

ทีนี้สิ่งที่มีชีวิตมันมีรูปร่าง มีกายมีใจ สำหรับเป็นที่
ตั้งแห่งความรู้สึก แล้วก็รู้สึกต่อความเปลี่ยนแปลงที่มันเกิดขึ้น
แก่ตัวมันเอง มันก็มีเท่านี้เป็นเรื่องนิดเดียว

เห็นศูนย์ เห็นสูญญตา

ส่วนเรื่องความว่างแท้ๆ เรื่องสูญญตาแท้ๆ เรื่องนิพพาน
แท้ๆ มันใหญ่โตมหึมาใหญ่มากกว่านั้นไม่รู้กี่ล้านกี่โกฏิเท่า อย่าง
ที่ผมพูดว่า ๐ (ศูนย์) นั้นมีค่ามากกว่า ๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘,
๙ รวมกันเท่าไรก็ตาม

ถ้าใครเห็นศูนย์ เห็นสูญญตา เห็นว่างนี้ มันก็ไม่เกิด
โลภ-เกิดโกรธ-เกิดหลง เดียวนี้มันเกิดความโลภเพราะมันไม่เห็น
ความว่าง-ไม่เห็นธรรมชาติ มันเกิดความโลภมันต้องการ โลภมาก
ไม่ได้ตามใจมันก็ขโมยอย่างไม่น่าขโมย เป็นพระเป็นเณรมันก็ยัง
ขโมย นี่เพราะความโลภมันครอบงำ คิดดูสิ ทีนี้มันก็ไม่รู้

เรื่องความยินดีร้าย เรื่องเป็นไปตามสังขาร มันก็
โกรธ โกรธนั่นโกรธนี่ เป็นพระเป็นเณรก็ยังโกรธเป็นฟืนเป็นไฟ
อยู่ ทีนี้ส่วนข้อเท็จจริงมันก็ไม่รู้ เป็นพระเป็นเณรมันก็มีโมหะ
มีความหลงอยู่มันช่วยไม่ได้ คือว่าถ้าจิตใจมันไม่รู้ มันก็ต้องมี

เกิดความโลภ-ความโกรธ-ความหลง นี้อย่างเป็นปฏิกิริยาใหญ่ เป็นปฏิกิริยาอย่างเลวอย่างออกมาข้างนอกไกลออกมามากทีเดียว จากจิตที่มันปรกติเดิมหรือเป็นประภัสสร เป็นสุญญตา หรือเป็นอะไร

อ้าว, ที่จิตเป็นประภัสสรก็คือความสมดุลมาตามแบบของสิ่งที่เรียกว่าจิตคือกลับไปเป็นเศร้าหมองได้ แต่ถ้าจิตนี้ถูกอบรมให้มีสุญญตา ให้เข้าถึงสุญญตา ความเป็นประภัสสรก็คงที่และตายตัว คือเป็นประภัสสรที่ไม่เปลี่ยนเป็นเศร้าหมองได้อีกต่อไปที่เราเรียกว่าจิตที่บรรลุนิพพาน

คำว่านิพพานนี้มันคืออะไรก็ไปคิดเอาเอง คือความสมดุลที่สุด ความว่างที่สุด เป็นพื้นฐานของสิ่งทั้งปวง ใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง มีความหมายกว่าสิ่งทั้งปวง แล้วเราก็ไม่รู้ ก็หาว่าเลขศูนย์นี้ไม่มีราคาตัวเลขหนึ่งก็ไม่ได้ มันเป็นเรื่องทางคณิตศาสตร์ที่เอาวัตถุเป็นหลัก เป็นเรื่องของคนโง่เอาวัตถุเป็นหลัก แต่เรื่องของคนฉลาดเขาเอาไอ้เรื่องที่สูงไปกว่าวัตถุ สูงไปกว่าจิต หมายถึงความว่างนั้นเป็นหลัก ฉะนั้นศูนย์จึงมีค่ามาก แปลว่าว่าง แต่มันเป็นความว่างที่ประหลาดที่สุดคือมันกลับมีตัวตนที่แท้จริง เป็นตัวตนที่แท้จริง เป็นความสมดุลตลอดอนันตกาล

ไม่เกิดตัวกู ไม่เกิดของกู ไม่เกิดอะไร

ที่นี้จิตใจของสัตว์ธรรมดาสามัญไม่รู้จักสิ่งนี้ มันก็รับ
อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจนี้มา
ปรุงแต่งเป็นควันโง่ๆ เป็นควันกลุ้มขึ้นมา เป็นความโลภบ้าง
เป็นโกรธ เป็นความหลงบ้างในจิต ในขอบเขตแห่งจิตอันเล็กๆ
นี่ จิตโง่ๆ นี่มันไม่มองเห็นความว่างที่ใหญ่โตมหึมาได้

สิ่งใดสมดุลง สิ่งนั้นน่าดู

นี่จากไอ้คำพูดที่พูดกันมาทั้งหมดมาคุณก็ไปดูเอาเอง
สิว่าตัวกู-ของกูมันเกิดตรงไหน เมื่อไร ผมก็บอกได้แต่หัวข้อว่า
มันเกิดเมื่อสูญเสียความสมดุลของธรรมชาติ ถ้าความสมดุลอัน
ลึกซึ้งยังมีอยู่ ตัวกู-ของกูเกิดไม่ได้ เดียวนี้ในจิตของมนุษย์ปุถุชน
นี้สูญเสียความสมดุลได้ง่ายที่สุด อะไรเข้ามาทางตา ทางหู ทาง
จมูก ก็ทำสูญเสียความสมดุล ความเป็นประภัสสรก็สูญหายไป
ไป ความเป็นสมดุลงตามธรรมชาติของจิตประภัสสรก็สูญหายไป
ไป เราก็มีอุปกิเลสของความโลภ ความโกรธ ความหลง เพราะ
ฉะนั้นถ้าเอาไว้ได้ รักษาไว้ได้เพียงความสมดุลอย่างเดียวเท่านั้น
สิ่งต่างๆ จะน่าดู

(๑) สมดุลทางวัตถุ ดอกบัวก็งาม มีกลีบเท่ากันรอบด้าน ต้นไม้ก็งาม มีทรงพุ่มสม่ำเสมอเท่ากันรอบด้าน สมบูรณ์ทางวัตถุ สมดุลทางวัตถุ

(๒) สมดุลทางจิต จิตมีความเป็นประภัสสรตามธรรมชาติ ไม่ต้องปฏิบัติอะไรก็ได้ก็อยู่สบายดี ถ้าสมดุลแท้จริง

(๓) สมดุลทางฝ่ายวิญญาณแล้วตัวกู-ของกูไม่เกิด มันก็มีความหยุด ความสงบ ความว่าง ความไม่มีทุกข์ ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข ฯลฯ เดี่ยวจะไปเอาสุขเข้าอีกมันก็สูญเสียความสมดุลทุกข์เป็น negative สุขเป็น positive สองอย่างนี้คับไม่ได้ มีมาเมื่อไรก็สูญเสียความสมดุลเมื่อนั้น ดังนั้นนิพพานนั้นจึงอยู่เหนือสุขเหนือทุกข์ เหนือดีเหนือชั่ว เหนือบุญเหนือบาป

ความทุกข์อยู่ที่ไหน ความดับทุกข์ก็อยู่ที่นั่น

แล้วก็อยู่ที่ตรงนั้นแหละ วิฆฏสงสารคือความทุกข์อยู่ที่ไหน ความดับทุกข์ก็อยู่ที่นั่น เพราะว่ามันเป็นความดับของความทุกข์ มันมีคลื่นที่ตรงไหนในน้ำนั้น มันก็มีความหมดคลื่นที่ตรงนั้นนะ เมื่อมันไม่มีอะไรปรุงแต่งให้เกิดคลื่นมันก็ดับคลื่นอยู่ที่ตรงนั้น ไม่มีคลื่นอยู่ที่ตรงนั้น เพราะฉะนั้นให้หานิพพาน

ใต้ที่วิภูฏสงสาร หาจุดเย็นที่สุดกลางเตาหลอม นี่เป็นอุปมา
ก็เข้าใจยาก ให้หาความว่างที่สุดกับท่ามกลางความวุ่น มัน
เข้าใจยากแต่ที่แท้มันจริงที่สุดเลย ในความว่างเราจะหาพบหรือ
มองเห็นความวุ่น เอาความวุ่นเป็นปฏิภิกิริยา เป็นควันหรือเป็น
คลื่นที่เกิดขึ้นปิดบังความว่าง

ฉะนั้นต้นมะพร้าวานาฟีเกิร์กลางทะเลขี้ผึ้ง มีประโยชน์
มีประโยชน์เป็นอุปกรณ์การคตินึกนี้มาก ก็ไปนั่งดูมันบ่อยๆ ก็
คงจะมีความก้าวหน้า นิพพานหาพบที่วิภูฏสงสาร

ทีนี้คนฉลาดมาเหนือเมฆก็ว่ามันเป็นสิ่งเดียวกันเสียว่า
'กิเลส' กับ 'โพธิ' มันของสิ่งเดียวกันคือว่าเพิกถอนไปเสียให้
หมด ให้เหลือแต่ความว่าง กิเลสก็ว่าง โพธิก็ว่าง วิภูฏสงสารก็
ว่าง นิพพานก็ว่าง น้ำคุดไม่ได้ แม่น้ำคุด เพราะฉะนั้นเอาไอน้ำ
ที่ไม่รู้จักคุดเป็นหลัก ส่วนแม่น้ำเป็นเรื่องมายาเป็นเรื่องหลอก
ลวง เดียวเดียวเท่านั้น นี่กิเลสเป็นเรื่องหลอกลวงเดียวเดียว
ความไม่มีกิเลสนั้นนะเป็นของแท้ของถาวร ความว่างถาวร
ความวุ่นนี้เป็นของมายาเดียวเดียวๆ แต่มันก็จะเปลี่ยนแปลง
ไม่ค่อยจะมีที่สิ้นสุด มันเปลี่ยนแปลงได้มากไม่มีที่สิ้นสุด

ทีนี้ยิ่งมนุษย์ก้าวหน้าในทางการประดิษฐ์ในทางสร้าง

เหยื่อของกิเลสอย่างสมัยปัจจุบันนี้แล้วละก็มนุษย์จะถูกขังอยู่ในความหลอกลวงนี้ไม่มีที่สิ้นสุด เป็นมนุษย์สมัยนี้ออกจากความหลอกลวงได้ยากกว่ามนุษย์ในสมัยพุทธกาล เพราะว่าสมัยนี้มันเก่งในทางที่สร้างสิ่งที่หลอกลวง ยั่วชวน หลอกลวง เพราะฉะนั้นถ้าเราต่อสู้ได้ ชนะได้ เราก็เก่งกว่ามนุษย์ครึ่งพุทธกาล จะถือว่าเป็นโชคดีหรือโชคร้ายได้ทั้งนั้นละ ถ้าถือว่ามันมาให้เรามีความสามารถกว่าก็โชคดี ถ้ามองไปในแง่ท้อแท้ว่าสมัยนี้มันเต็มไปด้วยสิ่งยั่วชวนก็เป็นโชคร้าย ผมสมัครที่จะถือว่ามันเป็นโชคดี มันให้บทเรียนที่สูง ที่ยาก ที่ละเอียด ที่ประณีต เราทำได้อันนั้นก็เก่งกว่าก็เป็นโชคดี

หาความว่างในความวุ่นและพบได้ เมื่อโลกมันบ้ากัน
อย่างไรเราไม่บ้า เมื่อเป็นทุกข์ร้องไห้ร้องไห้กันเราไม่มีความทุกข์เลย ธรรมะช่วยได้แบบนี้ ธรรมะของพระพุทธเจ้านี้ช่วยให้อยู่ในโลกที่มีความทุกข์โดยไม่ต้องมีความทุกข์ นี่เรามันไม่เข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้าเสียเองแล้วก็ไปโทษโลกนี้ เราก็บ้าเท่าตัวสองเท่าตัว ก็รีบทำตัวให้เข้าถึงธรรมะของพระพุทธเจ้า โลกนี้เป็นของเล็กไม่มีความหมายอะไร จิตนี้ก็ไม่มีความทุกข์ รักษาความสมดุล ความปกติ ภาวะเดิมแท้ไว้ได้นี่ความสมดุล

คือความไม่เกิด คือความไม่มีอะไรเกิด เพราะฉะนั้นก็ไม่มีอะไรตาย จึงหมายถึงไม่มีตัวกู-ไม่มีของกู ไม่มีคน แล้วก็ไม่มีเกิดแล้วก็ไม่มีตาย ถ้าใครมองเห็นข้อนี้คนนั้นไม่มีเกิด-ไม่มีตาย พุดได้ สมมติว่า ‘ตายแล้วก่อนตาย’ คือว่าดับเป็นธรรมชาติเดิมแล้ว ก่อนแต่ที่ร่างกายนี้จะแตกดับ ‘ปริญญญาของสวณโมกข์’ ตายให้ได้เสียก่อนตาย ไม่มีอะไรมากกว่านั้น

สมดุคคือธรรมชาติแห่งนิพพาน

ฉะนั้นถือเอาความสมดุคเป็นความไม่เกิด ถ้าไม่สมดุค ก็มีความเกิด ถ้าสมดุคแท้ๆ ทางพิลลิสต์ ไ้อ์โลกทางพิลลิสต์นี้ก็ไม่เกิดขึ้น, ถ้าสมดุคทางจิตใจ ความยุ่งใจต่างๆ ก็ไม่เกิดขึ้น, ถ้ามีความสมดุคทางวิญญูณ ตัวกู-ของกูก็ไม่เกิดขึ้น ก็เป็นสุญญตาอยู่เรื่อย นี้เรียกว่าไม่เกิด ไม่เกิดก็คือไม่ได้ตาย ถ้าเรามองเห็นอันนี้ก็ถือว่าเรามองเห็นความไม่เกิด-ความไม่ตาย คือมองเห็นนิพพานก็หมายความว่ามั่นใจจะเรียกว่าอะไรก็ได้โดยสมมติแต่เรียกโดยถูกต้องแล้วเรียกว่า ความว่าง

ความสมดุคเป็นความว่าง ความว่างเป็นความสมดุค คนที่เห็นแต่เรื่องกิน-เรื่องกาม-เรื่องเกียรติไม่มีทางจะเข้าใจ

พระพุทธเจ้าตรัสรู้ใหม่ๆ ท้อแท้ไม่อยากสอน ตรัสรู้เรื่องนี้แล้วท้อแท้ใจไม่อยากสอน คือเห็นว่ามันไม่มีใครเข้าใจ จะไม่มีใครเข้าใจป่วยการ มันมีความลึกมากถึงอย่างนี้ เรื่องสุญญตา เรื่องอนัตตา เรื่องนิพพานนี้ ความไม่เกิดนี้ แต่แล้วอาศัยความกรุณาซึ่งอบรมมามากแต่กาลก่อนมาเชื้อเชิญ เหมือนกับเป็นมหาพรหมมาเชื้อเชิญ มันยังมีบางคนอาจจะเข้าใจได้กระมังก็คิดว่าสอนคนเหล่านี้ก็แล้วกันมีไม่กี่คน ก็เลยเปลี่ยนพระหฤทัยใหม่ว่า เอาละ สอนๆ เรื่องนี้ สอนเรื่องสุญญตา หรือเรื่องที่เนื่องด้วยสุญญตา เรียกว่า *สุญญตปัฏฐิสงยุตตา สุตตันตา* - เรื่องทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับสุญญตา นี้สอนเป็น *ตถาคตภาสิตา* เป็นคำที่ตถาคตกล่าว *คัมภีรา* - ลึกซึ้ง *คัมภีร์ตถา* - มีอรรถะอันลึกซึ้ง *โลกุตตรา* - นำไปเหนือโลก

พระพุทธเจ้าสอนแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุญญตาเป็นพระพุทธภาษิตมีอยู่อย่างนี้ เดียวนี้คนบ้าง ในเมืองไทยว่าสุญญตานี้ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนาเสียอีก ผมเขียนไปว่าพระพุทธเจ้าจะสอนแต่เรื่องสุญญตา เกี่ยวแต่เรื่องสุญญตา เรื่องอื่นไม่สอน ก็ไปดูบาลีนี้ พวกฝรั่งก็ไม่เคยฟังเรื่องนี้ไม่เคยเข้าใจอย่างนี้ มีคนเขียนมาถามจากสวีเดนว่าอยู่ตรง

ที่ไหนในพระไตรปิฎก ผมก็ยังไม่ตอบนะ มันอยากโง่ ก็เรื่อง
สุญญตาทั้งหลายที่ขึ้นได้ว่า *เย เต สุตตนา สุลลตปปฏิสยุตตา*
ที่เราอ้างมาพูดในสุญญตา ในสังยุตตนิกายมีมาก และมีทั่วไปใน
พระไตรปิฎก

นี่ขอให้ถือว่าสุญญตาคือความว่าง คือความสมดุลง
อันแท้จริง ไม่เป็นการเกิดแห่งสิ่งใด ที่นี้เมื่อใดมนุษย์นี้ไม่ใช่
สุญญตานะ มนุษย์นี้มันมีตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มนุษย์โง่ๆ
นี้มันรับอารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะ ัมมารมณฺ์ มันปรุงแต่งเป็นคว้นกลุ่มขึ้นมาเป็นตัว
กู-ของกู มียินดียินร้าย มีสุขมีทุกข์ นั้นมันไม่เกี่ยวกับสุญญตา
สุญญตาคงเป็นสุญญตา เช่นเดียวกับ ‘น้ำไม่มีคด แต่แม่น้ำมัน
คด’ ข้อความที่ว่าความสมดุลงคือความไม่เกิด ความสมดุลงคือ
ความว่าง ความสมดุลงแท้จริงคือธรรมชาติแห่งนิพพาน เป็นแดน
ที่ไร้แห่งสังขารทั้งหลายทั้งปวง

เออละ, พอกันทีวันนี้ เลยเวลาไปมากแล้ว.

ความทุกข์อยู่ที่ไหน ความดับทุกข์ก็อยู่ที่นั่น
มีคลื่นที่ตรงไหน ก็มีความหมดคลื่นที่ตรงนั้น

E-Book

YouTube

สมาชิกรายปี

รักษาความสมดุลไว้ได้
สิ่งต่างๆ จะนำคุณ

ธรรมะใกล้มือ

KIATNAKIN PHATRA
FINANCIAL GROUP

สนับสนุนการผลิต